

УДК 342.95:343.35

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.4.2>

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ СИСТЕМИ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАДАННЯ НИМИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Нестеренко К.О.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
та безпеки життєдіяльності
факультету №2,
Криворізького навчально-наукового інституту ДонДУВС
ORCID: 0000-0003-0917-6881*

Нестеренко К.О. Запобігання корупції в діяльності підрозділів системи Міністерства внутрішніх справ як спосіб підвищення якості надання ними адміністративних послуг.

Стаття присвячена висвітленню та аналізу питань запобігання корупції в діяльності підрозділів системи Міністерства Внутрішніх справ (далі – МВС), які надають адміністративні послуги. Зауважено на тому, що запобігання корупційним проявам залишається однією з найбільш гострих і складних проблем на шляху України як незалежної правової та соціально орієнтованої держави та основною стратегічною метою усіх без винятку органів влади. Враховуючи важливість цього напрямку державної політики та інформацію про проблеми, які супроводжують процеси надання адміністративних послуг підрозділами системи МВС, виникла необхідність дослідження означеної проблематики.

У статті зосереджено увагу на тому, як на практиці в умовах сьогодення реалізуються процеси запобігання корупції при наданні адміністративних послуг підрозділами МВС. Виділено низку правопорушень, що створюють сприятливі умови для впровадження корупції в поліцейському середовищі. Крім того, виокремлено ряд факторів, що провокують корупційні процеси не тільки в підрозділах системи МВС, а й в інших органах державної влади.

Аналіз стану виконання Антикорупційної програми МВС на 2023–2025 рр., дав змогу виділити основні групи проблемних питань, які порушувалися громадянами, а саме: довготривале очікування на прийом до адміністраторів сервісних центрів МВС, незадовільне обслуговування та ставлення до клієнтів, відвідувач не зміг отримати послугу, не можливо отримати талон електронної черги інше. Зауважено, що практика постійного, унормованого контролю керівництвом МВС України відповідних підрозділів має висвітлюватися як на порталі міністерства так і в засобах масової інформації. Виділено наступні форми контролю: жорсткий відбір і перевірка кандидатів на службу не тільки до МВС України, а й тих центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується МВС; постійний контроль за дотриманням антикорупційного законодавства; обов'язкове реагування на звернення громадян та інші

Доведено, що корупційні прояви в підрозділах МВС становлять найбільшу небезпеку для реалізації прав громадян у взаєминах з останніми в сфері надання адміністративних послуг. Зазначено, що сучасний механізм протидії корупції всередині системи органів МВС України має бути спрямовано на забезпечення відповідності правотворчої діяльності МВС України нормам Конституції України та законодавства в цілому.

Ключові слова: запобігання корупції, правоохоронна діяльність, система МВС України, правоохоронні підрозділи, адміністративні послуги .

Nesterenko K.O. Prevention of corruption in the activities of subdivision of the MIA system as a way of improving the quality of administrative services provided by them.

The article is devoted to the coverage and analysis of corruption prevention issues in the activities of the units of the MIA system that provide administrative services. It was noted that prevention of corruption remains one of the most acute and difficult problems on the path of Ukraine as an independent legal

and socially oriented state and the main strategic goal of all authorities without exception. Considering the importance of this direction of state policy and information about the problems that accompany the processes of providing administrative services by units of the Ministry of Internal Affairs, there was a need to research the specified problem. The article focuses on how the processes of preventing corruption in the provision of administrative services by units of the Ministry of Internal Affairs are implemented in practice in today's conditions. A number of offenses that create favorable conditions for the introduction of corruption in the police environment are highlighted. In addition, a number of factors that provoke corruption processes not only in the units of the Ministry of Internal Affairs, but also in other state authorities have been singled out. The analysis of the state of implementation of the Anti-corruption program of the Ministry of Internal Affairs for 2023-2025 made it possible to identify the main groups of problematic issues raised by citizens, namely: a long wait for an appointment with the administrators of service centers of the Ministry of Internal Affairs, unsatisfactory service and attitude towards customers, the visitor was unable to receive the service, it is not possible to get an electronic queue ticket otherwise. It was noted that the practice of permanent, standardized control by the leadership of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine of the relevant units should be highlighted both on the ministry's portal and in the mass media. Such a control should refer to the following: a strict selection and selection of candidates for positions not only in the MIA of Ukraine, but also in those central organs of the executive power, the activities of which are MIA cooperation; constant monitoring of compliance with anti-corruption legislation; Mandatory response to appeals from citizens, etc. It has been proven that manifestations of corruption in the units of the Ministry of Internal Affairs represent the greatest danger for the realization of the rights of citizens in relations with the latter in the field of providing administrative services. ensuring compliance of MIA Ukraine's activities with the norms of the Constitution of Ukraine and legislation.

Key words: prevention of corruption, law enforcement activity, system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, law enforcement units, administrative services.

Постановка проблеми Служіння суспільним інтересам – це головне завдання органів державної влади в цілому та підрозділів системи МВС зокрема. Громадяни очікують чесного, справедливого і неупередженого виконання посадовими особами своїх функціональних обов'язків. [1]. Серед руйнівних явищ, що потребують всебічної суспільної протидії, основну позицію займає корупція. З'являючись на тлі мало функціональної влади, вона без жалю нищить суспільство, зводячи нанівець принцип рівності громадян та юридичних осіб перед законом, погіршує криміногенну ситуацію та руйнує усі спроби інтеграції як громади так і в суспільства в цілому. Розв'язання проблеми посилення боротьби з корупцією, хоча б в плані обмеження її масштабів, запобігання її проявам залишається складною проблемою на шляху України як незалежної правової та соціально орієнтованої держави та основною стратегічною метою усіх без винятку органів влади.

Стан опрацювання означеної тематики свідчить про значний інтерес багатьох учених, серед яких: В. Авер'янов, О. Бандурка, Ю. Битяк, І. Бородин, О. Джафарова, Р. Калюжний, В. Колпаков, О. Кузьменко, В. Курило, Р. Мельник, Ю. Шемчушенко та ін. Водночас, зазначена проблематика є вкрай актуальною та потребує додаткового наукового аналізу в означених межах.

Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування механізмів протидії корупції в підрозділах системи МВС як способу підвищення якості надання ними адміністративних послуг.

Вклад основного матеріалу. У сучасному світі корупцію виділяють як одне з найбільш згубних соціальних явищ, що знецінює інтереси національної безпеки країни, завдає руйнівного впливу на різні сфери суспільного життя та підриває авторитет органів державного управління. Характер корупції та її поширеність залежить від загального рівня життя в країні, від сучасної національної культури та ступеню сформованості політики уряду [2].

Значну небезпеку для держави та громадян становлять корупційні процеси, що безпосередньо відбуваються в органах внутрішніх справ, співробітники які самі повинні займатися припиненням злочинів через свої безпосередні посадові обов'язки. Злочини, скоєні співробітниками органів внутрішніх справ, становлять підвищену громадську небезпеку, оскільки не тільки порушують нормальну роботу правоохоронних органів, підривають авторитет державної влади, а й суттєво порушують права, свободи та законні інтереси громадян країни. Злочинець, наділений знаннями закону, у тому числі кримінального, який має владні повноваження і має в наслідок цього можливість застосування різних засобів примусу до пересічних громадян, у рази небезпечніший.

Аналіз спеціальних досліджень в галузі запобігання корупції дозволив виділити цілу низку правопорушень, що створюють сприятливі умови для впровадження корупції в поліцейському середовищі:

1. Втручання у діяльність різного виду державних та недержавних органів, з використанням свого службового становища.
2. Надання безпідставної переваги певним юридичним і фізичним особам під час підготовки та прийняття рішень з різних питань, які входять до компетенції співробітника органів внутрішніх справ.
3. Використання в особистих або групових інтересах інформації, отриманої при виконанні своїх службових обов'язків.
4. Порушення порядку прийняття та розгляду будь-яких заяв, скарг, звернень від юридичних та фізичних осіб.
5. Вимога від юридичних і фізичних осіб інформації, надання якої не передбачено діючим законодавством.
6. Немотивована відмова в інформації, надання якої передбачено законом, та іншими нормативно-правовими актами, або передача неповної або недостовірної інформації чи затягування її передачі.
7. Незаконне створення різного роду перепон фізичним і юридичним особам у реалізації їх прав і законних інтересів.

Крім того, можна виокремити ще ряд факторів, що провокують корупційні процеси не тільки в підрозділах системи МВС, а й в інших органах державної влади. А саме:

- правовий нігілізм, та цинічне ставлення до законів, які співробітники органів внутрішніх справ мають дотримуватись;
- призначення співробітників на керівні посади за принципом особистої «приязні» або за рекомендацією;
- можливість використання службового становища в особистих цілях тощо [7, с. 76].

Відповідно до вимог законодавства та за для повноти забезпечення впровадження превентивних антикорупційних заходів Міністром внутрішніх справ було затверджено Антикорупційну програму МВС на 2023–2025 роки. На виконання якої, МВС та його підрозділи здійснюють заходи щодо:

- Забезпечення системного підходу до запобігання і протидії корупції, нормативно-правове регулювання відносин;
- Реалізації антикорупційної політики в кадровому менеджменті, здійсненні заходів щодо дотримання вимог фінансового контролю, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- Запобігання корупції у сфері публічних закупівель, посилення ефективності управління фінансовими та матеріальними ресурсами, розвиток та підтримка системи внутрішнього аудиту;
- Організація роботи з повідомленнями про можливі факти порушень антикорупційного законодавства;
- Співпраці з міжнародними організаціями щодо здійснення антикорупційних заходів;
- Удосконалення процесу надання МВС послуг.

Ключовою функцією державної політики виступає підвищення якості надання адміністративних послуг органами публічного управління та їх структурними підрозділами, серед яких сервісні центри МВС України посідають особливе місце, оскільки МВС є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, наділений повноваженнями щодо організації діяльності територіальних органів з надання сервісних послуг, відповідно до Положення про Міністерство внутрішніх справ [3]. Крім цього, до основних завдань названого вище відомства, серед інших, також зараховано забезпечення формування державної політики у сфері охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг [4].

Наявність у підрозділів МВС повноважень щодо надання ними адміністративних послуг підтверджує партнерство між державою та суспільством, оскільки всі сторони мають рівні права і обов'язки. Держава не тільки вимагає виконання обов'язків від громадян, але й несе публічно-правову відповідальність, в процесі невиконання або неналежного виконання власних зобов'язань перед суспільством та задоволення інтересів громади [5, с. 298–309].

З метою удосконалення процесу надання МВС послуг в рамках виконання Антикорупційної програми МВС на 2023–2025 роки поставлено основне завдання – запобігання проявам злов-

живання владою та службовим становищем з метою пришвидшення процедури надання послуг. Реалізація поставленого завдання передбачає:

- забезпечення розміщення на офіційному веб-сайті, у засобах масової інформації та соцмережах матеріалів про порядок надання послуг та реалізація заходів щодо підвищення їх якості;
- аналіз реалізації проекту щодо оцінки якості надання адміністративних послуг у сервісних центрах МВС із застосуванням веб-платформи «Твій ГСЦ МВС»;
- надання для розміщення на офіційному веб-сайті МВС інформації про прийняття рішень щодо видачі, відмови у видачі, переоформлення, зупинення, відновлення та анулювання ліцензій, залишення заяв про отримання ліцензій без розгляду, розширення та/або звуження провадження видів господарської діяльності.

Аналізуючи Інформацію про стан виконання Антикорупційної програми МВС на 2023–2025 роки [6] можна зробити наступні висновки:

1) Інформація про діяльність сервісних центрів МВС та про порядок надання ними послуг здійснюється постійно як на офіційних веб-сайтах ГСЦ та РСЦ ГСЦ МВС так і в соціальних мережах та довідковими телефонами ГСЦ МВС.

2) Більшість повідомлень, отриманих в рамках діяльності проекту «Твій ГСЦ МВС, носять негативний характер або містять пропозиції щодо покращення роботи конкретного ГСЦ МВС.

Серед основних груп проблемних питань, які порушувалися громадянами, зазначаються: довготривале очікування на прийом до адміністраторів сервісних центрів МВС, незадовільне обслуговування та ставлення до клієнтів, відвідувач не зміг отримати послугу, не можливо отримати талон електронної черги інше. Всі повідомлення негативного характеру, що надійшли за 3 місяці, своєчасно відпрацьовані. Керівництвом ГСЦ МВС тримається на щоденному контролі питання реалізації зазначеного проекту та аналізується статистика про роботу регіонів у цьому напрямі.

3) На офіційному веб-порталі МВС надається прозора звітність щодо ліцензування та проведення заходів державного нагляду (контролю), з чітким переліком наказів МВС про надання або анулювання ліцензій. В інших підрозділах підпорядкованих Міністерству Внутрішніх Справ, які мають повноваження в сфері надання адміністративних послуг, засоби запобігання корупційним проявам організовані аналогічним чином. Механізм повідомлення про корупційні прояви типовий, та автоматично налагоджений [4].

Наведена інформація дає змогу упевнено стверджувати, що керівництвом МВС України приділяється значна увага заходам, спрямованим на запобігання та протидію корупційним проявам. Створено необхідну правову базу, яка належним чином реалізовується. Позитивним моментом, на наш погляд, є наявність можливостей у громадян негайного повідомлення про корупцію шляхом онлайн повідомлень на сайті міністерства.

Більшість дослідників вважають достатнім обмежити корупцію двома способами: за допомогою внутрішніх структур державної влади й організацій, а також за допомогою зовнішнього тиску з боку громадськості [7, с. 96]. Запобігання корупції в цілому і зокрема в підрозділах системи МВС України це діяльність постійна, системна і це справа не одного дня.

Костенко О.М., досліджуючи особливості корупції в нашій державі, називає її «корупцією кризового типу, яка вражає громадян і націю, і виступає підґрунтям для розвитку кризи права і моралі». Науковець зазначає, «корупція «українського зразка» зумовлює те, що для ефективної протидії їй має бути розроблена адекватна саме цьому типові корупції (а не корупції загалом) технологія протидії [8, с. 49–54].

Підтримуємо позиції Гончарука Г.О., про те що «сучасний механізм протидії корупції всередині системи органів МВС України має спрямовуватися, по-перше, на забезпечення відповідності правотворчої діяльності МВС України нормам Конституції України та законодавства. Тобто, будь-які правові акти, що приймаються керівництвом МВС України, мають відповідати нормам чинного законодавства й не суперечити йому» [9].

Крім того, необхідно продовжити удосконалення системи забезпечення прозорості операцій, що відбуваються в системі Міністерства Внутрішніх Справ України в частині що стосується використання бюджетних коштів, інформування громадськості про декларування працівників МВС України тощо.

Практика постійного, унормованого контролю керівництвом МВС України відповідних підрозділів має висвітлюватись як на порталі міністерства так і в засобах масової інформації. Такий контроль має стосуватись наступного: жорсткий відбір і перевірка кандидатів на службу не тільки

до МВС України, а й тих центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується МВС; постійний контроль за дотриманням антикорупційного законодавства; обов'язкове реагування на звернення громадян тощо.

Висновки. Досліджуючи питання запобігання корупційним проявам у діяльності підрозділів системи МВС, як складової підвищення якості надання ними адміністративних послуг можна констатувати:

для розуміння загального рівня корупційної ураженості суспільства та здійснення оцінки загального стану корупції в країні на тлі всього світового простору, скориставшись Індексом сприйняття корупції, розрахованого міжнародною організацією Transparency International з'ясовано, що Україна за останні 10 років підвищила свої показники та займає 104 позицію поміж 180 країн світу. Також зі звіту стає зрозумілим, що Україна продовжує боротьбу з корупцією навіть в умовах війни. Проте варто розуміти, що весь успіх антикорупційної реформи за останнє десятиліття може швидко зійти нанівець, якщо не продовжити реформування окремих механізмів запобігання корупційними проявам;

для з'ясування рівня довіри громадян до діяльності Міністерства Внутрішніх Справ України, як до соціального інституту проаналізували результати соціологічних опитувань, проведених Центром Разумкова які засвідчили значний рівень довіри до підрозділів системи Міністерства внутрішніх справ. Найбільшим рейтингом довіри вирізняються Державна служба з надзвичайних ситуацій, Національна гвардія України, Державна прикордонна служба України та Національна поліція України;

аналіз опитування, проведеного соціологічною компанією Info Sapiens за підтримки НАЗК на початку 2024 року допоміг з'ясувати, що за поширеністю корупційних проявів «пальму першості» отримали сервісні центри МВС, що негативно впливає на антикорупційний рейтинг Міністерства Внутрішніх Справ України в цілому. Крім того, було сформовано список найрозповсюдженіших корупційних ситуацій, серед яких реєстрація або зняття з обліку транспортних засобів; корупційні ситуації, які пов'язані із видачою (заміною, обміном тощо) посвідчень на право керувати транспортним засобом, ситуації, пов'язані з отриманням номерних знаків та коли клієнти сервісних центрів могли вирішувати власні питання через працівників автошкіл. Ініціаторами корупційних ситуацій частіше виступали співробітники сервісних центрів МВС.

Враховуючи вище викладене, можемо узагальнити, що сучасний механізм протидії корупції всередині системи органів МВС України має спрямовуватися на забезпечення відповідності правотворчої діяльності МВС України нормам Конституції України та діючого законодавства. Тобто будь-які правові акти, керівні інструкції та інші документи, що приймаються Міністерством внутрішніх справ України, мають відповідати нормам чинного антикорупційного законодавства України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Токар-Остапенко О.В. Врегулювання конфлікту інтересів на державній службі: можливість застосування європейського досвіду в Україні. К.:НІСД, 2013. 57 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2013-10/derhs_sluhs-06511.pdf.
2. Сergygina C.B. Корупція в студентському середовищі: доповідь до круглого столу. Дніпро, 2018 URL: <https://nmetau.edu.ua/file/korruptsiya.pdf>.
3. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ: постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878.
4. Цілі і задачі міністерства // Єдиний портал органів системи МВС України: офіц. сайт. URL: https://mvs.gov.ua/ua/pages/4584_goals.htm.
5. Петров С.Є. Місце Головного сервісного центру МВС України в системі суб'єктів адміністративного права. *Юридична наука*. 2020. № 2(104). С. 298–309.
6. Офіційний сайт МВС України: <https://mvs.gov.ua/>.
7. Роуз-Екерман Сьюзен. Корупція та урядування: причини, наслідки та зміни / Сьюзен Роуз-Екерман; пер. з англ. С. Кокізіюка та Р. Ткачука. К.: К.І.С., 2004. 296 с.
8. Костенко О.М. Корупція в Україні у світлі політичної кримінології. *Політичний менеджмент*. 2009. № 1. С. 49–54.
9. Гончарук Г.О. Внутрішній контроль в системі МВС. URL: http://police-reform.org/articles/vnutrishnij_kontrol_v_sistemi_mvs.